

**KVAZISTANDARTO VARIANTAS:
JAUNOSIOS KARTOS AUKŠTAITIŠKOJO AREALO ATSTOVŲ POŽIŪRIS**

Daiva Kardelytė-Grinevičienė

Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5
LT-10308, Vilnius
Vilniaus universitetas
Kauno fakultetas
Muitinės g. 8
LT-44280, Kaunas,
El. paštas: daiva.grineviciene@lki.lt

Įvadas

XXI a. pradžios lietuvių tarmėtyros modelio transformacija, tarmių tyrimus pakreipusi dinamiškosios dialektologijos kryptimi, tyrėjų dėmesį sutelkė į sociokognityvinę plotmę (plačiau žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014, 29–47): tiriant tarminio variantiškumo, regioktų ir geoktų formavimosi ir funkcionavimo aspektus, operuojama ne tik kalbiniais faktais, bet ir socialiniais veiksniais. Į naujųjų tarminių darinių tyrimus įtraukti sociolingvistiniai kintamieji tyrėjų hipotezes papildo kalbos vartotojų vertinimais. Šių paprastųjų kalbinės bendruomenės narių požiūrį analizuojančios perceptyviosios dialektologijos krypties mokslininkai Lietuvoje pastaraisiais metais gilinaisi į jaunosios kartos atstovų tarminės kalbos konceptualizavimą (Aliūkaitė 2008; Merkytė-Švarcienė 2016, 139–154; Aliūkaitė, Mikulėnienė, Čepaitienė, Geržotaitė 2017 ir kt.)¹. Tarminio kalbėjimo vertinimo nuostatose neišvengiamai figūruoja ir bendrinės kalbos² konceptas. Su juo paprastieji kalbos bendruomenės nariai neretai yra linkę tapatinti dažniausiai išsilavinusio žmogaus reprezentuojamą tarminę arba iš dalies tarminę kalbą. Jei diskurse nevartojamos skiriamosios tarminės ypatybės, toks kalbėjimas nelaikomas tarminiu, o tapatinamas su BK (Aliūkaitė, Mikulėnienė, Čepaitienė, Geržotaitė 2017, 179–180; 222–223). Toks BK

---

¹ Plačiau apie perceptyviosios dialektologijos principus ir metodus žr. Preston 1988, 373–395; Preston 1999, xxiii–xl. Apie perceptyviają dialektologiją lietuvių tarmėtyroje žr. Aliūkaitė 2006, 88–89; Aliūkaitė 2009a, 164–179; Aliūkaitė, Mikulėnienė 2016, 89–120.

² Nors pastaraisiais metais akademinėje Lietuvos bendruomenėje kyla diskusijų dėl *bendrinės* ir *standartinės kalbos* terminų (plg. Smetonienė, Smetona, Valotka 2016; Pupkis 2017, 1–16), šiame straipsnyje (kaip ir visame tyrime) vartojama *bendrinės kalbos* (toliau – BK) sąvoka.

interpretavimas įvardijamas kvazistandarto, arba tariamosios BK, terminu. Taigi kvazistandartas formuojasi paprastiesiems kalbos bendruomenės nariams netiksliai skiriant arba tapatinant tarminės kalbos ir BK konceptus. Dėl šių dviejų konceptų sąveikos kvazistandartą charakterizuoja tiek BK, tiek tarminiai požymiai (plačiau žr. Long 1996, 118–135; Aliūkaitė 2009b, 160–187).

Lietuvių geolingvistikoje pirmieji kvazistandarto problematikai skirti darbai, pasirodę praeitame dešimtmetyje (žr. Aliūkaitė 2009b, 160–187), iki šiol neišplėtoti, todėl kvazistandarto konceptualizacijos aspektas, apie kurį užsimenama kitų tyrimų kontekste (žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė, Čepaitienė, Geržotaitė 2017, 179–180; 122–124), reikalauja gilesnės analizės. Būtent tam skirtas šiuo metu vykdomas projektas „Regioninių variantų ir tariamosios bendrinės kalbos (kvazistandarto) sklaida XXI amžiaus pradžioje: percepcinis tyrimas“³, kurio tikslas yra taikant perceptyviosios dialektologijos principus tirti paprastųjų kalbos bendruomenės narių percepcinę kompetenciją, t. y. naujųjų tarminių darinių požymių, jų lingvistinės vertės ir bruožų sąsajas su kvazistandarto konceptu. Toliau ir bus analizuojama dalis minėto projekto metu surinktos medžiagos.

Šio straipsnio **objektas** yra aukštaitiškojo arealo jaunosios kartos atstovų formuojamas kvazistandarto variantas. Tyrimo **tikslai** – įvertinti, ar minėtųjų respondentų vertinimai suponuoja kvazistandarto egzistavimą, jei taip – remiantis turimais duomenimis pateikti kvazistandarto varianto charakteristiką. Šiems tikslams pasiekti keliami tokie uždaviniai: 1) susisteminti iš aukštaitiškojo arealo surinktą medžiagą ir įvertinti kvazistandarto egzistavimo galimybes; 2) aptarti garsinių tekstų-stimulų vertinimo motyvus; 3) pateikti kvazistandarto varianto charakteristiką. Įgyvendinant tyrimo uždavinius taikomi perceptyviosios dialektologijos ir statistinis metodai. Aptariant garsinių tekstų-stimulų vertinimo motyvus, tarminiai duomenys analizuojami, remiantis gretinimo su BK matmeniu.

Šio tyrimo **medžiagą** sudaro atsakymai į du 805 anketų, kurias minėto projekto metu užpildė 15–18 metų gimnazistai, klausimus (respondentų charakteristiką žr. 1 lentelėje).

---

³ Projektą finansuoja Valstybinė lietuvių kalbos komisija pagal *Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 metų programą* (sutarties Nr. K-2/2017 /MTS-620000-223). Projekto trukmė 2017–2019 m., vadovė – prof. dr. Daiva Aliūkaitė.

Iš viso	Moterų	Vyrų	Nenurodyta
805	483	315	7
100 %	60 %	39 %	1 %

1 lentelė. Aukštaitiškojo arealo respondentų charakteristika

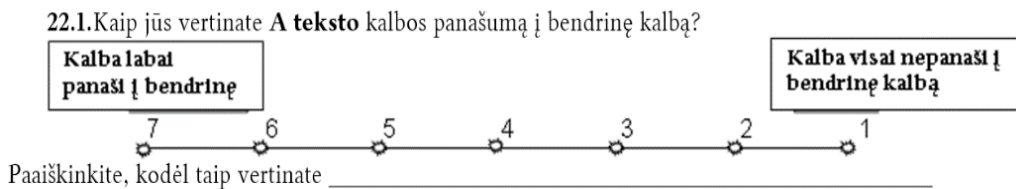
Tyrime aukštaitiškąjį arealą reprezentuoja anketų duomenys iš 18 Lietuvos gyvenamųjų vietovių gimnazijų⁴: Anykščių, Alytaus, Biržų, Joniškėlio, Joniškio, Jurbarko, Kauno, Lazdijų, Marijampolės, Panevėžio, Pasvalio, Rokiškio, Šakių, Šiaulių, Ukmergės, Utenos, Varėnos ir Vilniaus⁵.

Tyrimo instrumentą sudaro du komponentai:

1) aštuoni 14–19 s trukmės garsiniai tekstai-stimulai, reprezentuojantys šešis lietuvių kalbos tarmių regiolektus: A, D – pietų aukštaičių, B, E – žemaičių, C – šiaurinių vakarų aukštaičių, F – vakarinių rytų aukštaičių, G – pietinių vakarų aukštaičių, H – rytinių rytų aukštaičių. Garsinių tekstų-stimulų atrankos kriterijus – stipriųjų (arba ryškiųjų) tarminių ypatybių nebuvimas, todėl juose identifikuojamos tik silpnosios (arba blankiosios) tarminės ypatybės (dėl terminų žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014, 46);

2) atsakymai į pagal perceptyviosios dialektologijos principus sudarytos keturių dalių anketos du ketvirtosios dalies klausimus⁶. Pirmuoju klausimu respondentų prašyta įvertinti tuo metu girdimo X garsinio teksto-stimulo kalbos panašumą į BK (atsakymai žymėti vertinimo skalėje nuo 1 (visai nepanašu) iki 7 (labai panašu), žr. 1 pav.).

22. Išklasykite A tekstą, įvertinkite jį ir pažymėkite žemėlapyje, kur taip kalbama:

1 pav. Tyrimo anketoje naudota vertinimo skalė

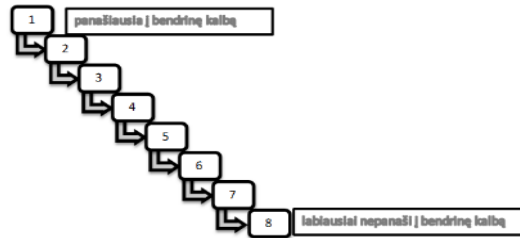
⁴ Kiekvienoje gyvenamojoje vietovėje apklausti vienos gimnazijos respondentai.

⁵ Šiame tyrime respondentų iš Vilniaus ir Kauno gimnazijų duomenys priskirti prie aukštaitiškojo arealo.

⁶ Kitos anketos dalys šiame straipsnyje aptariamos nebus.

Antruoju, anketos pabaigoje pateiktu klausimu, prašyta iš eilės klausant visus aštuonis garsinius tekstus-stimulus jų panašumą į BK dar kartą įvertinti reitingavimo principu – nuo 1 (panašiausia) iki 8 (labiausiai nepanašu) (žr. 2 pav.).

30.1. Įvertinkite, kurio teksto kalba labiausiai panaši į bendrinę kalbą? Šalia numerių įrašykite teksto raidę.

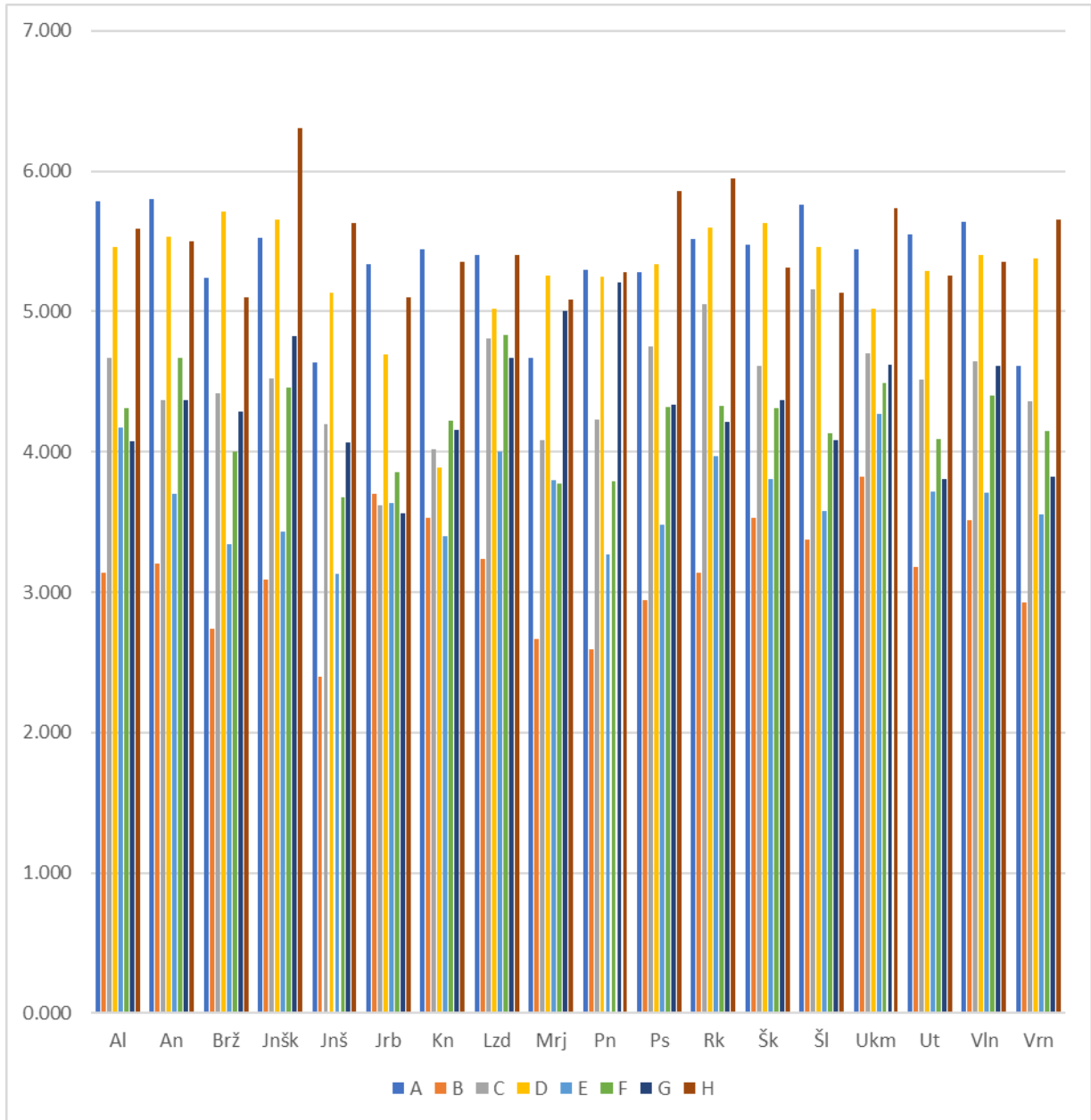
2 pav. Tyrimo anketoje naudota reitingavimo skalė

Tiek vertinimo, tiek reitingavimo skalės sudarytos pagal semantinio diferencijavimo principą⁷. Atliekamas tyrimas paremtas visų aukštaitiškojo arealo respondentų minėtose skalėse pažymėtų vertinimų lyginimu.

1. Tarminis kalbėjimas ar kvazistandartas?

Microsoft Excel programa apdorojus aukštaitiškojo arealo atstovų atsakymus į pirmąjį klausimą (*Kaip jūs vertinate X teksto kalbos panašumą į bendrinę kalbą?*) matyti, kad visiškai su BK respondentai nesutapatino nė vieno garsinio teksto-stimulo (žr. 3 pav.).

⁷ Dėl sąvokos plačiau žr. Aliūkaitė 2009b, 162.

3 pav. Aukštaitiškojo arealo respondentų atsakymai į klausimą *Kaip jūs vertinate X teksto kalbos panašumą į bendrinę kalbą?*⁸

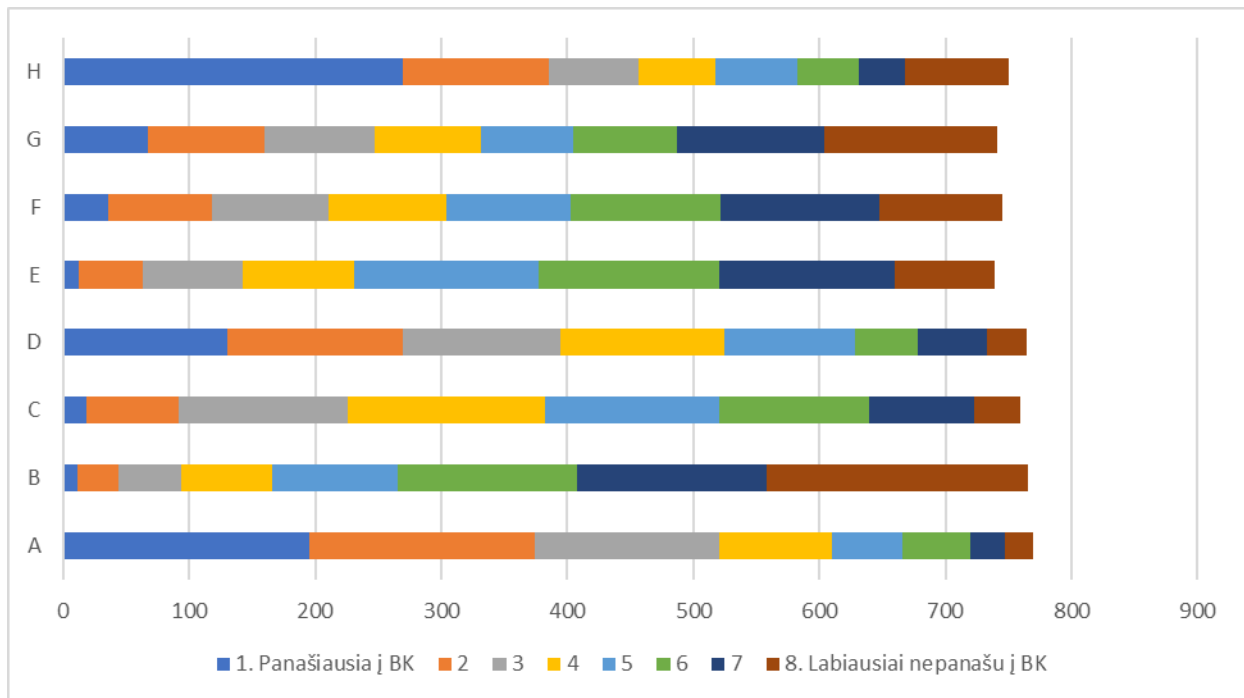
Nors, remiantis tyrimo duomenimis, negalima dėti lygybės ženklą tarp nė vieno garsinio teksto-stimulo ir BK, aiškiai išsiskiria įrašai, kuriuos respondentai laikė labiau panašiais

⁸ Čia ir toliau: An – Anykščiai, Al – Alytus, Brž – Biržai, Jnšk – Joniškėlis, Jnš – Joniškis, Jrb – Jurbarkas, Kn – Kaunas, Lzd – Lazdijai, Mrj – Marijampolė, Pn – Panevėžys, Ps – Pasvalys, Rk – Rokiškis, Šk – Šakiai, Šl – Šiauliai, Ukm – Ukmergė, Ut – Utena, Vrn – Varėna ir Vln – Vilnius; A – PA1 (pietų aukštaičių), D – PA2 (pietų aukštaičių), B – Ž1 (žemaičių), E – Ž2 (žemaičių), C – ŠVA (šiaurinių vakarų aukštaičių), F – VRA (vakarinių rytų aukštaičių), G – PVA (pietinių vakarų aukštaičių), H – RRA (rytinių rytų aukštaičių).

į BK. H garsinis tekstas-stimulus (vertinta nuo 5,1 iki 6,3)⁹, kuriame skamba RRA regiolektinės zonos atstovės kalba, įvertintas aukščiausiai ir laikytinas labiausiai panašiu į BK. Kita dalis respondentų panašiausiai į BK laikė A (vertinimo skalė nuo 4,6 iki 5,8) ir D (nuo 3,9 iki 5,7) garsinius tekstus-stimulus, atstovaujančius PA regiolektui.

Mažiausiai panašiais į BK respondentai mano esant žemaitiškuosius garsinius tekstus-stimulus: žemiausiai vertinti B (vertinimo skalė nuo 2,4 iki 3,7) ir E (vertinimo skalė nuo 3,3 iki 4,2; žr. 3 pav.).

Identiški rezultatai matyti, susisteminius atsakymus, gautus respondentams išklauius dabar jau visus garsinius tekstus-stimulus ir vėl, tik šį kartą reitingavimo principu, įvertinus, kurio iš jų kalba labiausiai panaši į BK (žr. 4 pav.)¹⁰.

4 pav. Aukštaitiškojo arealo respondentų įvertiniai, sureitingavus visų garsinių tekstų-stimulų panašumą į bendrinę kalbą.

Kaip panašiausi į BK reitinguoti H, A ir D garsiniai tekstai-stimulai, kaip labiausiai nepanašūs – B, E (abu iš žemaičių regiolekto), C (ŠVA regiolektas) ir F (VRA regiolektas) įrašai. Taigi galima teigti, jog aukštaitiškojo arealo respondentų vertinimu į BK labiausiai

⁹ Vertinimo skalė – nuo 1 iki 7.

¹⁰ Respondentų prašyta nežiūrėti, kokie variantai buvo žymėti anksčiau.

panašūs RRA ir PA regiolektinėms zonoms atstovaujantys garsiniai tekstai-stimulai. Kadangi šių stimulų vertinimo balai gerokai aukštesni nei visų kitų, galima kalbėti apie kvazistandarto egzistavimą.

2. Garsinių tekstų-stimulų vertinimo motyvai

Susisteminti tyrimo duomenys parodė aiškią skirtį tarp aukštaitiškųjų ir žemaitiškųjų garsinių tekstų-stimulų vertinimų: pirmieji vertinti kaip labiau panašūs į BK, antrieji, priešingai – kaip labiausiai nepanašūs. Jau minėta, kad mažiau panašiais į BK taip pat laikyti ŠVA ir VRA regiolektams atstovaujantys garsiniai tekstai-stimulai (žr. 3 ir 4 pav.). Kadangi kaip lyginimo matmuo anketose figūruoja BK, tokį vertinimą, tikėtina, galėjo nulemti BK nebūdingų ypatybių identifikavimas. Visuose minėtuose garsiniuose tekstuose-stimuluose girdėti atitrauktinio kirčio atvejai, pvz.: *nèturi*, *po_kètufūr*, *èsu*, *làbai*. Mažesnę žemaitiškųjų stimulų reitingavimą galėjo sąlygoti ir girdėti galūnių trumpinimo (*univeřsitèc* ‘universitetas’, *susîrenk* ‘susirenka’), balsio *o* dvibalsinimo (*prûota* ‘proto’, *grûoje* ‘grojo’) pavyzdžiai. Tarmėtyros požiūriu šios fonetinės ypatybės nėra skiriamieji tyrimui pasitelktų regiolektų požymiai, tačiau, lyginant su turimu BK vaizdiniu, jos galėjo įgyti distinktyvinę funkciją ir lemti žemesnį vertinimą. Taigi, respondentų atsakymai suponuoja, kad jų turimam BK vaizdiniui nėra būdingas kirčio atitraukimas ir galūnių trumpinimas.

Aukštaitiškojo arealo respondentų nuomone panašumo į BK skalėje pirmąją vietą užima H garsinis tekstas-stimulas (RRA regiolektas), antrąją – A, o trečiąją – D (abu atstovauja PA regiolektui) (žr. 3 ir 4 pav.). Išvedus garsinių tekstų-stimulų vertinimo vidurkius matyti, jog tarp šių stimulų vertinimų fiksuojamas tik nežymus skirtumas (žr. 2 lentelę).

A	B	C	D	E	F	G	H
5.359	3.177	4.488	5.240	3.678	4.204	4.316	5.459

2 lentelė. Aukštaitiškojo arealo respondentų atsakymų į klausimą *Kaip jūs vertinate X teksto kalbos panašumą į bendrinę kalbą?* vertinimo vidurkiai

Galima pasvarstyti, dėl kokių priežasčių kad ir nežymiai, bet šių trijų garsinių tekstų-stimulų vertinimas skiriasi. Aukštą abiejų PA regiolekto pavyzdžių vertinimą greičiausiai lėmė tai, jog juose nėra jokių ryškių fonetinių, morfologinių ir leksinių ypatybių, leidžiančių

identifikuoti tarminį kalbėjimą¹¹. Fonetiniam lygmeniui charakteringas tik atviresnis balsių *u* ir *é* tarimas (pvz. *smagù, pašnekét*)¹².

Nors A ir D garsiniai tekstai–stimulai priklauso PA regiolektinei zonai, respondentai A įrašą vertino šiek tiek aukščiau nei D. Išskirtini du galimi tokio reitingavimo motyvai. Pirmiausia pastebėtina, kad D įrašė atviresnis balsių *u* ir *é* tarimas išreikštas ryškiau nei A. Galima daryti prielaidą, jog aukštaitiškojo arealo respondentų BK vaizdinys siejasi su uždaresniu nurodytų balsių tarimu, dėl to A įrašas vertintas aukštesniais balais.

Antrasis aptarto vertinimo motyvas galėtų būti susijęs su pragmatiniu aspektu. Tikėtina, kad ne tik kalbinės ypatybės, bet ir vieninteliame D įrašė skambėjęs vaikiškas balsas galėjo nulemti vertinimo kryptį. Dėl kalbėtojo amžiaus D garsinis tekstas–stimulus tampa žymėtuoju kitų įrašų atžvilgiu. Ankstesni tyrimai rodo, kad stereotipinį BK vaizdinį formuoja *išsilavinęs (did)miesto jaunuolis* (plačiau žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė, Čepaitienė, Geržotaitė 2017, 222), taigi vaikiškas balsas neatitinka stereotipinio paprastojo kalbos vartotojo turimo BK vaizdinio. Dėl šio faktoriaus D garsinis tekstas–stimulus galėjo būti vertintas žemiau nei A.

Be minėtųjų fonetinio ir pragmatinio garsinių tekstų–stimulų vertinimo aspektų svarbu paminėti ir leksinį, kuris, greičiausiai, suvaidino pagrindinį vaidmenį, reitinguojant A ir H įrašus. A garsiniame tekste–stimule kalbančiosios pavartota svetimybė *pieškóm* ‘pėsčiomis’ per apklausas atkreipė daugelio respondentų dėmesį. Nepaisant to, visų įrašų kontekste šis požymis nesumažino A stimulo reitingų, tačiau, tikėtina, nulėmė mažesnę nei H vertinimą.

Tenka pripažinti, kad H garsinio teksto–stimulo vertinimas kaip labiausiai panašaus į BK atrodo šiek tiek netikėtas. Žymėtų leksemų, galinčių suponuoti stimulo priklausymą konkrečiai patarnei, jame nėra, tačiau tarminių fonetinių požymių čia daugiau nei A ir D garsiniuose tekstuose–stimuluose. Įrašė girdima ne viena blankioji visam rytų aukštaičių plotui būdinga fonetinė ypatybė: nekirčiuoto *o* vietoje tariamas *a* arba *á* (*kamá.nda., turé.já.m*), ilginami kirčiuoti trumpieji balsiai *i, u* (*aciku.rí.mas, bú.vó., traukí.mó., tú.ri, jáuní.mas*), nekirčiuoti ilgieji balsiai *o, u, i* trumpinami iki pusilgių (*mó.kó.mes, i.ku.rì.mas, mú.su., dali.vá.ujam*)¹³. Nepaisant šių požymių, H garsinis tekstas–stimulus vertintas kaip panašesnis į BK nei A ir D. Tokį pasirinkimą galėjo nulemti keli veiksniai. Atliekant tyrimą pastebėta, kad klausydamiesi H

¹¹ A ir D įrašų tekstus žr. priede. Priede pateikiami tik pagal respondentų vertinimus labiausiai į BK panašių garsinių tekstų–stimulų transkribuoti tekstai.

¹² D garsiniame tekste–stimule girdėti skaitvardžių dešimčių formos be galūninio *t* (*penkiazdešim, aštuonezdešim*). Nors norminis BK variantas yra *penkiasdešimt, aštuoniasdešimt* ir t. t., pastebėtina, kad viešojoje kalboje pradeda įsivyravti formos be *t*, todėl šis požymis nelaikytinas skiriančiu BK ir tarminį kalbėjimą.

¹³ H įrašo tekstą žr. priede.

stimulo respondentai atkreipdavo dėmesį į pailgėjusius kirčiuotus trumpuosius balsius¹⁴. Nors tikėtasi priešingai, šio požymio akcentavimas nesumažino H stimulo reitingų, todėl galima manyti, jog aukštaitiškojo arealo apklaustųjų respondentų BK vaizdinyje kirčiuotų trumpųjų balsių ilginimas priskiriamas BK ypatybėms. Taip pat neatmestina prielaida, kad dėl gana greito kalbėjimo tempo ir klausytojų fokuso į minėtąjį kirčiuotų trumpųjų balsių ilginimą, kitos fonetinės ypatybės, ypač nekirčiuoto *o* vietoje tariamas *a* arba *ą*, galėjo tiesiog likti nepastebėtos, todėl H stimulus ir vertintas kaip panašiausias į BK.

H garsiniame tekste–stimule be fonetinių esama ir morfologinių tarminių ypatybių. Kalbančioji vartoja trumpąją bendraties formą *pasakýt* (taip pat kaip A stimule, plg. *pašnekét*) ir sutrumpėjusius veiksmožodžio daugiskaitos pirmojo asmens variantus: *dalyváujam*, *turėjom*. Kadangi H garsinis tekstas–stimulus vertinas kaip labiausiai panašus į BK, galima daryti prielaidą, kad aukštaitiškojo arealo atstovai šiuos požymius taip pat priskiria BK vaizdiniui.

Nors, atrodytų, išvardytos H garsinio teksto–stimulo ypatybės turėtų lemti mažesnę panašumą į BK nei fonetiškai ir morfologiškai „grynesnių“ PA stimulų, tyrimo duomenys rodo priešingus rezultatus. Todėl galima kelti prielaidą, jog tokį aukštaitiškojo arealo jaunosios kartos atstovų vertinimą galėjo nulemti ne objektyvios kalbinės, o subjektyvios pragmatinės vertinimo intencijos¹⁵: galbūt teksto turinys, kalbančiosios balso tembras ir kalbėjimo intonacijos, gal net tai, kad H garsinis tekstas–stimulus buvo klausomas paskutinis.

3. Vietoj išvadų: kvazistandarto varianto metmenys

Atliktas tyrimas parodė, kad aukštaitiškojo arealo gimnazistai labiausiai panašia į BK laiko RRA (H stimulus) ir PA (A ir D stimulai) regiolektų atstovų kalbą (vertinta 5,2–5,5 iš 7 balų), todėl galima kalbėti apie kvazistandarto formavimosi atvejį. Nors visų trijų garsinių tekstų–stimulų vertinimas labai panašus (atitinkamai 5,5, 5,4 ir 5,2), visgi H stimulus reitinguotas kaip artimiausias BK.

Remiantis tyrimo duomenimis aukštaitiškojo arealo jaunosios kartos atstovų kvazistandarto variantą ryškiausiai charakterizuoja fonetiniai požymiai: taisyklingas kirčiavimas, neredukuotos galūnės, tiek atviresnis, tiek ir uždaresnis balsių *i*, *u* tarimas, nekirčiuotų ilgųjų balsių *o*, *u*, *i* trumpinimas ir kirčiuotų trumpųjų balsių *u*, *i* ilginimas. Dviejų pastarųjų požymių priskyrimo kvazistandartui prielaidą paremia jau atlikti miestų ir viešosios kalbos tyrimai. Jų

¹⁴ Respondentų dėmesį tyrimo metu itin patraukdavo lekšemos su pailgėjusiu balsiu *i*, ypač žodis *jàuni.mas*.

¹⁵ Reikia pripažinti, kad jų nevalia eliminuoti mąstant apie visų garsinių tekstų–stimulų vertinimą.

rezultatai parodė priešpriešos tarp ilgųjų ir trumpųjų balsių nykimą (plačiau žr. Grumadienė 1989, 292–296; Aliūkaitė 2014) bei stebimas kirčiuotų trumpųjų balsių ilginimo tendencijas (plačiau žr. Čičirkaitė 2012, 178–189).

Iš tyrimo išplaukia tik fragmentiška morfologinė kvazistandarto charakteristika. Jai priskirtinos sutrumpėjusios bendraties ir veiksmažodžio daugiskaitos pirmojo asmens formos. Šie požymiai būdingi tiek tarmėms, tiek BK (DLKG, 333; 383).

Sudėtingiausia apibrėžti leksinę kvazistandarto charakteristiką, nes tyrime naudotuose garsiniuose tekstuose–stimuluose sąmoningai vengta tarminės leksikos. Kadangi paprastieji kalbos bendruomenės nariai BK vaizdinį dažniausiai sieja su išsilavinusio miesto ar didmiesčio jaunuolio požymius atitinkančiu kalbėtoju, galima manyti, kad kvazistandartas toleruoja svetimybų vartojimą. Tokią prielaidą suponuoja ir šių dienų jaunimo kalboje plačiai vartojami ir įvairias funkcijas atliekantys svetimžodžiai (plačiau žr. Česnulienė 2017, 4–18), ir aukštas tyrime naudoto garsinio teksto–stimulo su svetimžodžiu *pieškóm* ‘pėsčiomis’ vertinimas.

Taigi remiantis išanalizuota medžiaga galima daryti prielaidą, kad aukštaitiškojo arealo jaunosios kartos atstovų formuojamą kvazistandarto variantą sudaro dalis blankiųjų RRA ir PA regiolektinėms zonoms priskiriamų fonetinių ypatybių, BK tarties normos, tarmėms ir BK būdingos sutrumpėjusios veiksmažodžio formos ir mišrus (BK / tarmių / svetimžodžių) leksikos sluoksnis.

Literatūra

Aliūkaitė Daiva 2006, Perceptyvines dialektologijos tyrimai: dialekto vaizdinys, *Valoda dažadu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums* 16, 87–95.

Aliūkaitė Daiva 2008, Tarminio kalbėjimo suprantamumas: apriorinės eilinių kalbos bendruomenės narių nuostatos, *Lietuvių kalba* 2, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/4/4>

Aliūkaitė Daiva 2009a, Perceptyviniai dialektų tyrimai: mentalinis žemėlapis, *Respectus Philologicus* 15(20), 164–179.

Aliūkaitė Daiva 2009b, Bendrinės kalbos vaizdinių tikslumas: *kvazistandarto* problema, *Respectus Philologicus* 16(21) A, 160–187.

Aliūkaitė Daiva 2014, Būdingųjų vilniečių tarties bruožų beiškant: 25–35 metų vilniečių balsių trumpinimo polinkiai, *Taikomoji kalbotyra* 6, <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/50>.

Aliūkaitė Daiva, Mikulėnienė Danguolė 2014, Geolingvistika: ideologija, teorija ir metodai. Pagrindinės sąvokos. *Mikulėnienė Danguolė, Meiliūnaitė Violeta. XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*, 29–47, Vilnius: Briedis.

Aliūkaitė Daiva, Mikulėnienė Danguolė 2016, Perceptyvosios dialektologijos instrumentai ir tyrimų kryptys: variantų arealai mentaliniuose žemėlapuose (Biržų atvejis), *Acta Linguistica Lithuanica*, 74, 89–120.

Aliūkaitė Daiva, Mikulėnienė Danguolė, Čepaitienė Agnė, Geržotaitė Laura 2017, *Kalbos variantiškumas ir jo vertinimas perceptyvosios dialektologijos požiūriu: variantų ir vietų vaizdiniai*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Česnulienė Vaida 2017, Naujieji skoliniai lietuvių jaunimo diskurse, *Kalba ir žodis* 19(1), 4–18.

Čičirkaitė Ramunė 2012, Kirčiuotų trumpųjų balsių ilginimo polinkiai 1960–2011 m. informacinėse laidose, *Kalbos kultūra* 85, 178–189.

DLKG – Ambrazas Vytautas (red.) 2005, *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, 3 patais. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Grumadienė Laima 1989, Ilgųjų ir trumpųjų balsių priešpriešos nykimas miestiečių lietuvių kalboje, *Baltistica* 3(2) priedas, 292–296.

Long Daniel 1996, Quasi-standard as a Linguistic Concept, *American Speech* 71(2), 118–135.

Merkytė-Švarcienė Erika 2016, Tarmių mentalinio žemėlapio (ne)tikslumo veiksniai: tarmės vartojimas vs. nevartojimas, *Respectus Philologicus* 29(34), 139–154.

Preston Dennis Richard 1988, Methods in the Study of Dialect Perceptions, *Thomas Alan Richard. Methods in Dialectology*, 373–395, Clevedon: Multilingual Matters.

Preston Dennis Richard 1999, Introduction, *Long Daniel, Preston Denis Richard. Handbook of Perceptual Dialectology*, Volume 1, xxiii–xl, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Pupkis Aldonas 2017, Standartinė kalba?, *Bendrinė kalba*, 90, 1–16.

Smetonienė Irena, Smetona Antanas, Valotka Audrius 2016, Dėl standartinės kalbos termino, *Lietuvių kalba* 10, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/217>.

PRIEDAS

A garsinis tekstas-stimulas. m̄a·žas k̄omp̄a.ktiškaz gražùs miestas || lab̄ai. smagù nes kuř. tik nu-einì | visì pažĩ stami | turì su kuđ pašneké t || đvì řrĩ s minùtę.s | ir_tù j̄au_té.n kur_táu reĩ.ke té.(n) nuč_namũ iki_dá.rbč. va_gali su đviraču ař pieškó m ar kaip nó rs || ḡæ·rč.z žiňč.z gerai s | greĩ.tai skliň.da ||

D garsinis tekstas-stimulas. š̄niceliš īau su viskuđ | tai_du l̄itai || be niěkč. tai_gá.l | l̄itas || č. su kó še | l̄itas peňkeždé.ši(m) mán taip atró đč. || pá.vi.ž̄ui baňdė.lie su kòkčsu iř. | ir_ščkoladù tai_bú tu. | ař túčnež,dé.šim ceň.tu. be(d) dá.r maišæ·lis | tai_peňkì ceň.tai ||

H garsinis tekstas-stimulas. mó·kč.mes riķuđtę.s mó·kč.me(s) saugãũ.s eĩ.gešã. š̄veň.čem visás valštĩ bines š̄ventès | sã.vč. š̄ventès || tai i.ku.rĩ.mas mú·su_at | aciku.rĩ.mas || ôrieš kã.ra. īau bú.vč. piřmĩeji š̄auleĩ. || dali.vá.ujam lab̄ai. dãũ.k viso.kũ. | spó.ftiňu. varžĩ bu. turé jã.m viř.vę.s trauki.mč. kamá.nda. dabař. ne | negalũ pasakĩ t ar tú.ri j̄aunĩ.mas ||

Gauta: 2018-11-12

Priimta: 2018-12-12